

Příznivý vliv antidepresiva vortioxetinu na sexuální dysfunkce

doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc.

Sexuologický ústav 1. lékařské fakulty UK a VFN, Praha

Článek přináší kazuistiku 65letého depresivního pacienta, u něhož nahrazení antidepresiva paroxetinu, který efektivně redukoval depresi, avšak způsobil u pacienta sexuální dysfunkce, multimodálně účinným antidepresivem vortioxetinem vedlo k výraznému zlepšení sexuálních funkcí, a to zejména ke zvýšení sexuální apetence a redukci tíživého pocitu sexuální insuficience. Kazuistika jistě neznamená univerzální recept na terapii sexuálních poruch u depresivních pacientů, ukazuje však na možný pozitivní vliv uvedeného antidepresiva na sexuální funkce některých pacientů a jistě i pacientek.

Klíčová slova: deprese, vortioxetin, sexuální dysfunkce.

Positive influence of the vortioxetine in patients with sexual dysfunction

A short case history of 65 years man, psychiatric patient. Within a depressive stage was antidepressive agent paroxetine changed for vortioxetine. The medication with paroxetine was able to improve the depressive mood, but the effect was connected with some sexual dysfunctions. Under the multimodal antidepressant vortioxetine there have been observed substantial improvement of a sexual drive and reduction of feeling of sexual insufficiency. The short case history is of course not any universally recipe for a therapy of sexual dysfunctions in depressive patients. We try to demonstrate a possible positive influence the vortioxetine on the sexuality in some depressive patients.

Key words: depression, vortioxetine, sexual dysfunction.

Depresivní stavy všeho druhu jsou významnou příčinou sexuálních dysfunkcí. Muži i ženy v depresivních stavech referují velmi často o poklesu sexuální apetence a vzrušivosti. Často také o anorgasmii (1, 2). Některé medikamenty užívané v terapii depresivních stavů mohou sexuální dysfunkce pacientů vyvolávat nebo zhoršovat svými vedlejšími účinky. Známá jsou v tomto směru zejména antidepresiva, která působí skrze inhibici zpětného vychytávání serotoninu (SSRI). Uvádí se, že zejména pokles sexuální apetence je přítomen při léčbě těmito farmaky ve více než 50 % případů. Často tyto sexuální symptomy přetrvávají poměrně dlouho též po vysazení antidepresiva, které je vyvolalo (3). Sexuální dysfunkce coby vedlejší účinky

terapie antidepresivy SSRI, patří k častým motivům nonadherence těchto léků (4). Tlumivého vlivu těchto antidepresiv na sexuální vzrušivost mužů se využívá i k léčbě předčasné ejakulace, jedné z nejčastějších sexuálních dysfunkcí. S příchodem novějších antidepresiv, jejichž účinek je spojen s celou řadou dalších mechanismů než jen se serotoninergním působením, se dostavila možnost léčit některé farmakologicky navozené sexuální poruchy změnou medikace. Zejména pak nasazením antidepresiv s výraznou složkou dopaminergní a adrenergní (1, 2).

Zavedení každého nového antidepresiva do běžné terapeutické praxe nás sexuology zajímá tedy též z hlediska jeho účinků na sexuální motivaci pacientů a pacientek. Když byl

uveden do naší farmakoterapie vortioxetin, jedno z atypických „multimodálních“ antidepresiv, sledovali jsme se zájmem zprávy o jeho vlivu na sexualitu pacientů. Vortioxetin je antidepresivem, které kombinuje dva mechanismy účinku: přímou modulaci receptorové aktivity a inhibici transportéru serotoninu. Je antagonistou receptorů 5-HT₃, 5-HT₇ a 5-HT_{1D}, a agonistou 5-HT_{1A} receptorů a částečným agonistou 5-HT_{1B} receptorů (5). Práce Jakobsenové a spol. (6) naznačuje, že nahrazení klasického antidepresiva SSRI vortioxetinem s jeho multimodálním účinkem může příznivě ovlivnit úvodním antidepresivem navozené sexuální dysfunkce (6). Jako příklad příznivého účinku vortioxetinu na sexuální problémy depresivního pacienta nabízím následující kazuistiku.

Kazuistika

Pacient je 65letý státní úředník, léčený opakovaně pro ataky endogenní deprese. Vždy poměrně úspěšně léčen zejména paroxetinem a escitalopramem, tedy klasickými antidepresivy s účinkem SSRI. Vždy se také dařilo medikamenty navozené potíže s erekcí výrazně zlepšit podáváním inhibitorů PDE-5. K sexuologickému vyšetření přišel v době, kdy několik měsíců užívá paroxetin 40 mg denně. Tato medikace spolu s občasnou aplikací anxiolytik vedla k téměř dokonalé stabilizaci depresivní nálady, která umožnila návrat do pracovního procesu. Nicméně kromě setrvalých problémů s nespolehlivou erekcí nesl pacient velmi negativně skutečnost, že výrazně poklesla jeho sexuální apetence a také sexuální vzrušivost. Při frekvenci

soulože jednou do měsíce mívával výrazné potíže s dosažením orgasmu. V tomto směru ani pravidelné užívání tadalafilu nic nezměnilo. Dobrá erekce byla po tadalafilu spolehlivě dosahována při souloži i při masturbaci. Nicméně orgasmu dosahoval s námahou a po dlouhé stimulaci. Z poklesu sexuálního zájmu plynuly u pacienta s výraznou depresivní tendencí pocity sexuální insuficience, které jej deprimovaly. Poté, co byl nasazen místo paroxetinu vortioxetin v dávce 20 mg denně, bylo již v prvním měsíci této terapie zřejmé, že stav pacienta se v sexuální oblasti výrazně zlepšuje. Na konci druhého měsíce léčby vortioxetinem byla dávka snížena na 10 mg denně a pacient referuje o výrazném zlepšení, a to zejména prožívání sexuálních styků a vůbec zvýšení sexuální apetence. Tadalafil užívá

jen někdy, a to spíše k podpoře pocitu dobré sexuální kondice. Často svede uspokojivý styk s orgasmem i bez inhibitoru PDE-5. Není vyloučeno, že redukce pocitů sexuální insuficience pacienta v involučním věku souvisí také s dobře dokumentovaným příznivým efektem vortioxetinu na kognitivní funkce starších depresivních pacientů (4, 5).

Je zřejmé, že podobně pozitivní výsledek náhrady klasického SSRI antidepresiva vortioxetinem není možné považovat za univerzálně platný. Účinnost antidepresiv zůstává závislá na genetické výbavě pacientů a na jejich aktuálním psychickém i tělesném stavu (4). Nicméně nahrazení antidepresiva, které vedlo k sexuální dysfunkci depresivního pacienta, vortioxetinem zcela jistě stojí za úvahu.

LITERATURA

1. Žourková A, Novotná J, Havlíková P, a spol.: Výskyt sexuálních dysfunkcí při udržovací léčbě běžně předepisovanými antidepresivy. *Psychiatrie pro praxi* 2007; 1: 38–41.
2. Žourková A. Antidepresiva v léčbě sexuálních dysfunkcí u mužů. *Interní medicína pro praxi*. 2005; 9: 405–407.
3. Reisman Y. Sexual Consequences of Post-SSRI Syndrome.

Sex.Med.Rev. 2017; 5: 429–433.

4. Češková E. Některé aspekty účinnosti a snášenlivosti antidepresiv podstatné pro běžnou klinickou praxi. *Psychiatrie pro praxi*, 2016; 3(17): 104–106.

5. Mohr P, Melicher T, Knytl P. Vortioxetin: přehled nového antidepresiva. *Psychiatrie pro praxi*, 2016; 1(17): 31–32.

6. Jacobsen PL, Mahabeshwarkar AR, Chen, et al.: Effect of Vortioxetine vs. Escitalopram on Sexual Functioning in Adults with Well-Treated Major Depressive Disorder Experiencing SSRI-Induced Sexual Dysfunction. *J. Sex. Med.* 2015; 12: 2036–2048.

NEKROLOG

prof. MUDr. Jaroslav Bouček, CSc.

* 23. 8. 1941 Olomouc

† 17. 11. 2017

Koncem listopadu se do redakce donesla smutná zpráva, že zemřel prof. MUDr. Jaroslav Bouček, CSc. Pan profesor stál v roce 1999 při zrodu časopisu *Psychiatrie pro praxi*, do roku 2009 byl předsedou jeho redakční rady a byl i dlouholetým prezidentem konference *Psychiatrie pro praxi* v Olomouci.

Olomoucký rodák krátce působil v psychiatrické léčebně v Kroměříži, poté v brněnské léčebně v Černovicích, na Psychiatrické klinice v Bohunicích, jako primář psychiatrického lůžkového oddělení ve Znojmě a v letech 1994–2006 byl přednostou Psychiatrické kliniky Lékařské fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Během působení v Olomouci zřídil při psychiatrické klinice Linku důvěry, Krizové centrum, Denní kliniku, Psychosociální centrum a založil občanské sdružení „Duševní zdraví“.

Od 60. let publikoval práce z oboru všeobecné psychiatrie, sociální psychiatrie, psychoterapie, lékařské psychologie, první psychiatrické pomoci a urgentní psychiatrie, psychofarmakologie a psychiatrické rehabilitace. Zúčastnil se mnoha celostátních i mezinárodních klinických psychofarmakologických studií. Nelze zapomenout ani na jeho činnost pedagogickou, členství ve výborech odborných společností a redakčních radách dalších časopisů.

Na pana profesora minutou ticha vzpomněli účastníci XIV. konference ambulantních psychiatrů v Olomouci, z nichž mnozí jej znali nejen z profesní stránky, ale také jako oblíbeného společníka, vynikajícího tenistu a hlavně milovníka života.